

Liptaňská tragédie 1938

V třicátých letech 20. století došlo vlivem nástupu fašismu v Německu i k výrazné radikalizaci Němců žijících v Československé republice. Nebyli v ní spokojeni a nemohli se smířit, že v ní neměli tak privilegované postavení jako v dřívějším Rakousku-Uhersku. Do čela těchto sudetských Němců se postavil Konrad Henlein se svou Sudetoněmeckou stranou (SdP). Jejich cílem bylo rozbití Československa a spojení s Německem. Na konci 30. let dochází k událostem, předcházejícím pohromě 2. světové války, které by neměly být zapomenuty, a proto je potřebné je připomínat. Jednou z nich je Liptaňská tragédie z roku 1938.

Stručné uvedení do situace té doby

S narůstajícím nebezpečím vpádu vojenských jednotek nacistického Německa nařídila československá vláda v roce 1936 zřídit k ochraně hranic ozbrojenou složku Stráž obrany státu (SOS), tvořenou četnictvem, finanční stráží a státní policií. Jejich protivníkem na hranicích s Německem byli tedy hlavně henleinovci a jejich nově vzniklé organizace Dobrovolná ochranná služba (Freiwilliger Schutzdienst, zkr. FS) a Sudetoněmecký sbor dobrovolníků (Sudetendeutsches Freikorps, zkr. SdFK) - vyzbrojené a vycvičené za hranicemi instruktory wehrmachtu, SA a SS. V září, před Mnichovskou dohodou, dochází na hranicích už k velice ostrým odzbrojeným střetům. SOS stojí před obrovskou přesilou.

Popis průběhu události

Dne 22. září 1938 v obci Liptaň v tehdejší politické oblasti Krnov (dnes okres Bruntál) obklíčili sudetoněmečtí obyvatelé vesnici četnickou stanicí a ústřednou SOS v domě č. 261. V davu bylo kolem

Bývalá četnická stanice v Liptani, č. 261.

150-180 lidí, kteří byli ozbrojeni převážně zbraněmi pašovanými z Německa přes nedalekou vesnici Pelhřimovy. Vedli je nacisté Alfred a Franz Seligovi, tiskařský dělník Reichel a řezník Görlich. Zfanatizovaný dav, v němž převažovali zdejší henleinovci a členové místní organizace FS, požadoval odzbrojení stanice. Čtyři vůdci vstoupili do stanice a kategoricky žádali vydání zbraní. Četníci a příslušníci finanční stráže, kteří byli v budově, se přesile vzdali. Velitel vrchní strážmistr Mokřý souhlasil s vydáním zbraní. K četnické stanici v té chvíli přijížděl motocykl s dalšími dvěma příslušníky finanční stráže a před rozvášněným davem utekli do stanice, aniž věděli, že ta je již obsazena Němci. **Nebylo**

zjištěno, z které strany padl první výstřel. V nastalé prudké střelbě byli tři Němci zastřeleni. Na to reagoval Alfred Selig uvnitř budovy a postřílel všechny členy osádky stanice, již neozbrojené.

Zavraždění byli členové družstva SOS Třemešná-Liptaň (velitelství praporu 15 Bruntál): vrchní respicient finanční stráže Ludvík Svoboda (nar. 1899), dozorcí finanční stráže František Čech (1910), Vítězslav Hofírek (1910) a Inocenc Dostál (1910). S nimi zahynul velitel četnické stanice vrchní strážmistr Rudolf Mokřý (1887) a strážmistr Vilém Leher (1912).

Aby vrahové zahladili stopy, odvezli oběti příštího dne ráno nákladním autem za hranice s Německem do Hlubčic, kde byla těla zahrabána u hřbitovní zdi.

Vrchní strážmistr Rudolf Mokřý.

Dozvuky a dopady v následujících letech

V roce 1938 dne 23. září je vyhlášena všeobecná mobilizace a armáda situaci v Sudetech zklidnila, sudetoněmecký puč byl potlačen. Vše se změnilo po uzavření Mnichovské dohody 29. – 30. září, kdy se českoslovenští vojáci museli stáhnout, a německá armáda začala obsazovat území Sudet. Jednotky wehrmachtu vpochoďovaly rovněž do vsi Liptaň, nadšeně pozdravováni místními obyvateli nacistickým hajlováním. SdP, československou vládou zakázaná, byla včleněna do nacistické NSDAP. Rovněž FS byla zakázána a transformována do SdFK.

V roce 1939 německá armáda obsadila zbytek okleštěné republiky a byl vytvořen Protektorát Čechy a Morava. Obyvatelé české národnosti byli ze Sudet vyháněni do protektorátu.

Dne 1. května 1939 byl v Brně odhalen pomník četníkům, kteří padli v prvním dvacetiletí ČSR při výkonu služby v zemi Moravskoslezské. Bylo to tedy už za okupace! V projevu při odhalování pomníku byli zmíněni i četníci z Liptaně Rudolf Mokřý a Vilém Leher, kteří „padli na poli cti“. Pomník dnes neexistuje.

To už však bylo po exhumaci Rudolfa Mokřého z provizorního hlubčického hrobu, když byla vyslyšena žádost jeho vdovy adresovaná německým úřadům. V dubnu byl pohřben žehem v Moravské Ostravě, dnes se jeho hrob nachází na hřbitově v Místku. Obdobně byl na žádost matky exhumován Vítězslav Hofírek a byl pohřben v červenci v rodných Řícmanicích u Brna.

V roce 1943 se dům č. 261 stal sídlem firmy „Bří Seligové, výroba ovocných šťáv a likérů v Liptani“ (bratři se jmenovali Karl, Rudolf a Walter).

V roce 1945 po skončení války začalo vyšetřování celé události. Výsledky podezřelých se konaly v nové služebně v Liptani, v domě č. 151. V červenci již byli podezřelí předáni do vazby u Okresního soudu v Krnově, avšak hlavní strůjci útoku mezi nimi nebyli. V roce 1945 začal odsun sudetských Němců, který byl ukončen v říjnu 1946. Z Liptaně odešlo více než 800 obyvatel a mnozí odnesli s sebou nadobro i svědectví o pravdivém průběhu události. Dne 22. září 1945 se konala první tryzna za zavražděné a sbírka na postavení pamětní desky. V listopadu zpracoval okresní velitel SNB v Krnově por. Václav Černý „Pamětní spis“, jenž se stal zdrojem pro všechny později zpracovávané popisy události.

Pomník na hřbitově v Hlubčicích

V roce 1946 byl všem šesti obětem Liptaňské tragédie posmrtně udělen Československý válečný kříž 1939. Další dva pohřbení na hlubčickém hřbitově, Inocenc Dostál a František Čech, byli exhumováni a převezeni do Československa. Zbývajícím dvěma hrdinům Vilému Leherovi a Ludvíku Svobodovi poskytly polské Hlubčice po válce důstojné hroby, dnešní podoba památníku na hlubčickém hřbitově viz foto.

Mezinárodní trestní tribunál v Norimberku označil Freikorps za zločineckou teroristickou organizaci, ale jen někteří její členové byli potrestáni. Sudetoněmecký Landsmannschaft se dlouhodobě snažil zločiny Freikorpsu zamlčovat či relativizovat a mnoho bývalých členů Freikorpsu bylo velmi aktivně činných ve vedení této organizace.

22. září 1946 byl v Liptani odhalen pomník, připomínající tragédii z roku 1938. Deska na pomníku obsahovala přísahu příslušníků Stráže obrany státu a seznam zavražděných:

„PŘÍSAHÁME, ŽE BUDEME DRUH DRUHA MILOVATI,

K SOBĚ VĚRNĚ STÁTI, V NEBEZPEČÍ SE
NEOPOUŠTĚTI, ALE DO KONCE SE BRÁNITI,
JAK NÁM KÁŽE MUŽNÁ ČEST A VĚDOMÍ
POVINNOSTÍ OBČANSKÝCH“. TAK PŘÍSAHÁME!

22. září 1938

V NEROVNÉM BOJI S NACISTICKÝMI ORDNERY

HRDINNOU SMRTÍ PADLI:

VRCH. STRÁŽM. RUDOLF MOKŘÝ

VRCH. RESPICIENT LUDVÍK SVOBODA

STRÁŽM. VILÉM LEHER

DOZORCE FIN. STRÁŽE VÍTĚZSLAV HOFÍREK

DOZORCE FIN. STRÁŽE FRANTIŠEK ČECH

DOZORCE FIN. STRÁŽE INOCENC DOSTÁL

Vrchní respicient Ludvík Svoboda.

Pietního aktu se zúčastnili pozůstalí zavražděných, kteří převzali válečné kříže, velitelé SNB a finanční stráže, rota vojáků s plnou výstrojí a řada hostů.

V roce 1947 bylo osm lidí z obviněných z vražedného útoku mimořádným lidovým soudem v Opavě odsouzeno. Padly tresty smrti, doživotí a tresty dlouholetého žaláře. Čtyři vůdci, bratři Seligové, Reichel a Görlich, členové zločineckých organizací SdP, NSDAP a SdFK, však trestu unikli. Pietní vzpomínky v Liptani se zúčastnila Matylda Hofírková, matka Vítězslava Hofírka, její dcera Milica, a také Václav Černý, autor Pamětního spisu.

Pomník v Liptani z roku 1946.

V roce 1948 se ve dnech 25. - 26. září konala v Liptani u příležitosti 10. výročí vzpomínka na padlé hrdiny, kterou uspořádal MNV Liptaň spolu s finanční stráží a SNB. Příslušníci finanční stráže uctili památku svých padlých druhů Svobody, Hofírka, Čecha a Dostála. Pietní akt se konal u pomníku. Po vzpomínkových projevech byla do pomníku vsazena urna s prsty z hrobu v Hlubčicích, kterou přinesla delegace z Polska. Byla pro ni vyrobena zvláštní schránka, která se upevnila k podstavci pomníku. Mezi účastníky byli pozůstalí po zavražděných (rodina Hofírkova, Mokřých, Svobodových), zástupci úřadů z okolí,

představitelé inspektorátů finanční stráže a velitelství SNB, čestná rota finanční stráže a SNB a řada jiných hostů.

V roce 1955 se vzpomínkové akce zúčastnily paní Anežka Mokrá a opět Matylda Hofírková s dcerou.

V roce 1988 byl u příležitosti 50. výročí Liptaňské tragédie na příkaz OV KSČ a přes nesouhlas místních občanů vystavěn pomník nový. Stojí mezi domy, asi 150 metrů od svého staršího předchůdce. Nese tento nápis:

„50. výročí liptaňské tragédie. Září 1938-1988. Statečným obráncům vlasti občané okresu Bruntál. Už nikdy fašismus už nikdy zradu.“

Pomník v Liptani z roku 1988.

Původní pomník byl změněn na památník obětem první světové války - tedy také německých vojáků v rakouské armádě z obce Liebenthal! Původní deska s konkrétními jmény padlých hrdinů byla překryta deskou novou s obecným nápisem „Obětem první světové války“. Tím přestal původní památník Liptaňské tragédie vlastně existovat.

V roce 1989 byl dům č. 261 zapsán do seznamu kulturních památek okresu Bruntál. Na průčelí nese malou desku s tímto textem: „V tomto domě bylo 22. 9. 1938 zavražděno šest příslušníků Stráže obrany státu německými fašisty. Čest jejich památce.“

V roce 2013, v roce 75. výročí, dal Obecní úřad v Liptani na starším pomníku odstranit překrývající desku a obnovit původní s nápisem z roku 1946.

Závěr

Průběh Liptaňské tragédie byl popsán již mnohokrát, některými detaily se liší. Zveřejněna byla řada fotografií, rovněž fotografie zavražděných. Fotografie pomníku v Hlubčicích jen v podobě, jakou měl v roce 1973. Obec Liptaň pořádá pravidelně vzpomínkové akce k této události.

Členové posádky stanice SOS v Liptani.

Stráž obrany státu existovala v letech 1936-1939. Tito lidé bojovali, v oněch krutých časech, za celistvost státu stále ještě mladé ČSR. Mnozí z nich při incidentech s henleinovci obětovali své vlastní svůj život. Celkem padlo 312 příslušníků SOS. Proto si tyto hrdiny připomínáme!

Autor: Bohuslav Fajkus, září 2015

**Fotografie: historické (čb) – Kronika obce Liptaň
současné (b) – autor článku**

Prameny a literatura:

Kronika obce Liptaň 1948-1960

LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS*. 2. díl. Praha 2007.

HOLUB, Ota. *Rovnice řešená zradou*. Praha 1983.

BABNIČOVÁ, Marie. Liptaňská tragédie – epizoda česko-německého soužití. Článek v *deníku Den*, 22. 9. 1993.

RICHTER, Karel. *Sudety*. Praha 1994.

Hlas hranice, roč. 1948

HOLUB, Ota. *Stůj, finanční stráž*. Praha 1987.

JOŽÁK, Jiří. *Památná místa protifašistického odboje Severomoravského kraje*. Praha 1978.

Článek vyšel v časopise *Národní osvobození* č. 20/2015, který vydává Svaz bojovníků za svobodu.